

**OP 'THEMIS' BANKJE: DE GERECHTELIJKE NASLEEP
VAN DE VISSERSOPSTAND VAN 1887 (slot)**

door **Roger JANSOONE**

ZITTING VAN 22 FEBRUARI 1888

De voorzitter opent de zitting te 9.30 u. Het getuigenverhoor wordt voortgezet. Opnieuw is het woord aan de politie-agenten die op 23.8.1887 het hoofd hebben moeten bieden aan de woedende menigte.

Agent Taverne heeft Frans Hagers (werkman, 41 jaar) in de vismijn gezien. Deze was bebloed want hij "had een sabelhouw op het hoofd bekomen, om hem de bajonet van de bevelhebber der gendarmerie te doen lossen". Gewapend met een mes riep hij "Wie heeft dit gedaan? Ik steek hem omver!". Anderzijds heeft Julie De Wachter (huishoudster, 26 jaar) hem met een steen bekogeld. "Toen een andere agent haar genaderd is, heeft zij de steenen uit haren voorschoot laten vallen". Ook agent Provost heeft vastgesteld dat zij "van steenen voorzien was". Dit doet wel ergens denken aan het bekende volkslied "D'Ostendsche meisjes zijn zo lief en net ...".

Agent Tabert heeft Florimond Aernoudt (visser, 33 jaar) "de bajonet zien vastnemen van den brigadier der gendarmen Verstraete". Hij heeft hem "een slag met het plat van zijn sabel gegeven, waarop hij losgelaten heeft". 's Namiddags werd hij ingezet bij het ontruimen van de vismijn. De vissers waren weerspanning en Edward Depuydt (visser, 21 jaar) "trok zijn hemdborst open, sloeg op de bloote borst en riep: steekt en schiet maar als gij wilt!".

Agent Wittevrongel "is bedreigd geweest in het water te worden geworpen". Hij werd door drie vissers "bij de keel gepakt", onder andere door Verhulst die 's anderendaags door de burgerwacht werd doodgeschoten. De voorzitter doet getuige opmerken "dat hij zijne verklaring reeds drie- of viermaal veranderd heeft". Advocaat Mr. De Poortere voegt hieraan toe "dat den toestand der politie alsdan niet bedreigd was".

Agent Lavallée beweert dat hij "geslagen en gestooten werd". Henri Laneris (stuurman, 36 jaar) "heeft hem zijn wapen willen ontnemen". Hij heeft "geholpen den bevelhebber der gendarmen te ontzetten". Hij noemt verschillende beschuldigten "die aan de worsteling deelnamen" en "verscheidene hebben hem bedreigd door woorden". Hierop doet de voorzitter opmerken dat er onder de personen die door hem worden beticht, iemand was die kan bewijzen dat hij die dag niet aan de wal was. Getuige gelooft "dat zulks mogelijk is, daar hij met den beschuldigten niet geconfronteerd is geweest".

Advocaat Mr. De Poortere ziet hierin opnieuw een mogelijkheid om de betrouwbaarheid van deze getuigenissen in vraag te stellen. Hij verzoekt de voorzitter: "Daar getuige tegenwoordig was bij den aanval tegen den bevelhebber der gendarmerie en den gendarm D'Heedene, zou ik willen dat hij eenige deelnemers noeme". Agent Lavallée zegt hierop: "Dat is mij onmogelijk, daar wij verblind waren door den regen van visch en manden, op ons geworpen".

Agent Coppyn bevestigt de feiten ten laste van Hagers en Allaert. Fred Boulaire (visser, 20 jaar) heeft kasseistenen naar de politie gegooid. Frans Smissaert (visser, 33 jaar) wierp de vis terug aan boord van het schip. En Jozef Cattoor (handelaar, 29 jaar) "wond zijne gezellen op".

Omtrent reder en vishandelaar Louis Dossaer, beschuldigd van verboden wapendracht, worden enkele getuigen verhoord. Vooreerst Bertha van Glabbeke, die verklaart dat een bediende van Dossaer op 23 augustus, kort na 9 u., bij haar "een revolver heeft gebracht om te vermaken. Later is

men de revolver komen terughalen. Hij was niet vermaakt". Frans Van Massenhove, bediende bij Dossaer, bevestigt dat hij om 9 u. "met den revolver van zijnen meester Dossaer bij Van Glabbeke geweest is om hem te doen laden zonder ballen" (sic).

Vismijndirecteur Van der Heyden heeft gezien "dat de houding van Dossaer ten opzichte van de opgewonden menigte uitdagend was". Hij rookte een sigaar en scheen te "grèèten" (spotten) met de betogers.

De voorzitter leidt hieruit af dat "een groot deel der verantwoordelijkheid van hetgeen aan de mijn is voorgevallen, de schuld is van Dossaer: indien hij deze uitdagende houding niet had aangenomen en de menigte zijn bureel niet had aangevallen, dan had de gendarmerie niet moeten schieten en zouden er geene dooden geweest zijn". Getuige acht dit mogelijk, doch voegt eraan toe: "Terwijl ik in de mijn was, riep men dat Dossaer geschoten had. Alsdan heeft het volk zich naar zijn bureel begeven". De voorzitter stelt echter dat het niet bewezen is dat Dossaer heeft geschoten, en hij wordt enkel beticht van verboden wapendracht.

Hierna wordt de zitting om 13 u. opgeheven. Het getuigenverhoor wordt 's anderendaags voortgezet vanaf 9 u.

ZITTING VAN 23 FEBRUARI 1888

De volgende morgen, te 9 u., wordt de zitting opnieuw geopend. Het getuigenverhoor wordt voortgezet.

Politiecommissaris Danneel en de agenten Mommens en Lavalée worden ondervraagd wat betreft "de gewelddaden door den beschuldigten Hagers gepleegd op den bevelhebber François". Zij houden zich aan "het verhaal van den aanval" en zij verwerpen de bewering "van den toevalligen val". Daarna ontspint zich een nogal tegenstrijdig getuigenverhoor omtrent gelijkaardige feiten in hoofde van andere beschuldigten. Adjunct-commissaris Malfaison kan evenwel bevestigen dat August Janssens (visser, 25 jaar) "gedurende de wanorders" thuis was gebleven.

Daarna komen de getuigen "ter ontlasting" aan de beurt.

Sophie Taelman heeft gezien dat Jaak Allaert (werkman, 28 jaar) naar het viskraam van zijn moeder stapte, met de handen in de zakken, en dus volkomen onschuldig, toen hij door de gendarmen hard werd aangepakt. Wat betreft de schoten die Dossaer zou hebben gelost, geeft zij een tegenstrijdige verklaring, waarop onderzoeksrechter De Cock door de voorzitter wordt verzocht een nauwkeurige uitleg te geven over "de ligging der plaatsen".

Vishandelaar Van Steenkiste bezorgt Karel De Wulf (stuurman, 28 jaar) een alibi: hij heeft immers met hem omstreeks 10 u. een glas bier gedronken. Werkman Van Winsberghe beweert anderzijds dat Karel Wynsberghe (visser, 32 jaar) "binst de wanorders aan het werk gebleven is op de sloep", hetgeen ook nog door een andere werkman wordt bevestigd.

Mathilde De Wulf beweert dat Jaak Coopman (stuurman, 26 jaar) omstreeks 10 u. zeker niet in de vismijn was. Maar de voorzitter doet opmerken dat beschuldigde Jaak Van de Walle (stuurman, 46 jaar) tijdens zijn verhoor door de onderzoeksrechter heeft verklaard dat hij Coopman wel degelijk in de vismijn heeft gezien. Hij laat Van de Walle als getuige naar voor komen, doch deze lijkt "min of meer onder invloed te zijn" en "hij toont zich zoo bevestigend niet meer als tijdens zijn verschijning voor den onderzoeksrechter". Dit tot ergernis van de voorzitter die hem het bevel geeft de zaal te

verlaten. Van de Walle blijkt enkele woorden Engels te kennen, want vooraleer hieraan gevolg te geven, zegt hij "All right!".

De volgende beschuldigde die wordt verhoord, is Pieter Jansoone (visser, 63 jaar). Op deze (in die tijd) vrij hoge leeftijd heeft genoemde gehavende zeebonk reeds ruim een halve eeuw vaart en visserij achter de rug, en dat is voor iedereen duidelijk merkbaar: "de verschijning van deze 63-jarigen ouderling doet een pijnlijken indruk op het publiek". Nochtans bevestigt commissaris Carette "dat dezen man slagen met eene mande heeft toegebracht aan den kapitein François". De beschuldigde protesteert en zegt "Ik ben niet bekwaam een schelvisch op te rapen, laat staan een heele mande!".

Beschuldigde Edmond Pauwels (visser, 41 jaar) bekent dat hij op 23 augustus dronken was. Bijgevolg kan hij zich niet veel meer herinneren, tenzij het feit dat hij nog maar nauwelijks aan de wal was gekomen. Hoe kon hij dan reeds dronken zijn? "Ja, Mijnheer de voorzitter, men is zoo gauw beschonken ...". Dit brengt de voorzitter op één van zijn geliefde thema's, namelijk de problematiek van het alcoholisme (wat nochtans in de zeevisserij niet echt bestond, omdat er weinig of niet werd gedronken aan boord, tenzij de "poester" 's ochtends bij de verre visserij; wel werd er behoorlijk wat gedronken telkens het schip aan de wal lag). Pauwels krijgt dan ook te horen: "Gij zijt één dier gewone dronkaards!", waarop de onnozele hals bevestigend antwoordt! Graag speelt de voorzitter hierop in: "Dat bevestigt hetgeen ik gezegd heb: dat de dronkenschap voor veel in die zaak is. Zoo gij minder geld verkwistte in drank, zoudt gij er u beter bij bevinden!", waarop Pauwels antwoordt "'t Is waar...".

Hierna volgt een heuse tirade over dit schokkend thema. "Gij overtreedt de wet. En, in geweten, bekent gij niet plichtig te zijn jegens uwe vrouw en kinderen, die gij van een groot deel uwer daguur berooft?". De verschrikte Pauwels "doet teeken van toestemming". En de voorzitter gaat door: "Het is ongelukkiglijk waar, dat een gedeelte der visschersbevolking zich te goedwillig aan den drank overlevert. Dikwijls gaan de sloepen in zee, de stuurman en de bemanning in staat van dronkenschap zijnde! Men begrijpt niet hoe zij levend in de haven wederkeeren. Het spreekwoord zegt: er is een God voor de dronkaards. Het spreekwoord zegt hier waarheid!".

Na deze bolwassing mag Pauwels afdruipen. Bij het verhoor van andere beschuldigten blijkt dat "verscheidene de hun ten laste gelegde feiten loochenen". Sommigen werden reeds eerder veroordeeld en "zijn van een oplopend karakter" en tevens "liefhebber van genever". Er is een geval bij van een veroordeling "voor aanranding der Engelschen in de Noordzee".

Een merkwaardige figuur is Prosper Pylyser (stuurman, 32 jaar). Hij is perfect tweetalig, wat totaal ongewoon is in de visserij, en hij dient de voorzitter dan ook van repliek "in het fransch en in het vlaamsch". Hij drukt zich uit met gemak en met overtuiging en "hij bepleit met krachtdadigheid zelve zijne zaak". Vooreerst beschrijft hij "het tooneel dat de vuurschoten der gendarmen heeft teweeggebracht". Hij was "op den eersten rang" en zij die achter hem stonden, stootten hem en enkele anderen naar de gendarmen. Plots stond hij tegenover kapitein François die "met gevelde bajonet" de menigte poogde te trotseren. "Ik heb geroepen, niet wetende dat mijnheer de gendarm geen vlaamsch verstond: En steekt toch niet!".

Kapitein François en rijkswachter D'heedene verklaren dat zij wel Pylyser herkend hebben onder de aanvallers, maar zij kunnen niet verzekeren dat hij hen slagen heeft toegebracht. Pylyser zegt hierop met klem: "Mijnheer de rechter, wij hebben nooit het gedacht gehad, de vertegenwoordigers der wet aan te randen. Het is de schuld van Dossaer, als er buitensporigheden begaan zijn. Toen wij aan land gekomen zijn, vernamen wij dat de "Lamberthon" een zoo aanzienlijke hoeveelheid tong gelost had, welke de prijzen zou doen zinken, hetgeen zeer noodlottig was voor ons, die slechts betrekkelijk kleine hoeveelheden konden te koop stellen. Wij hebben ons naar de mijn begeven om

onze vangst te verkoopen. Daar had Dossaer een uitdagende houding te onzen opzichte. Hij antwoordde op onze klachten dat nog aanzienlijke hoeveelheden Engelsche visch zouden binnengebracht worden, wat ons alle mededinging onmogelijk zou gemaakt hebben, dat hij ons geheel en al den hals zou afsnijden. Het is alsdan dat de opgewonden menigte zich op zijne bureelen heeft geworpen”.

De voorzitter kan hem hierin voor een stuk bijtreden: “Indien Dossaer gedaan heeft wat gij hem toeschrijft, heeft hij grootelijks ongelijk gehad. Maar gij ook hebt ongelijk gehad tot onwettelijke middelen toevlucht te nemen. Oproer brengt schade en schande voort. Er zijn andere middelen om herstel van de grieven te bekomen. De wettigheid leidt er misschien traagzamer maar dan toch zekerder naar toe”. Hierin raakt de voorzitter, allicht onbewust, de kern van de zaak. Namelijk, het grote misverstand omtrent de aanslepende onvrede in de visserijsector, die van structurele, sociale en bedrijfseconomische aard was en die dus niet “met wettelijke middelen” kon opgelost worden. Maar in die tijd gold het gezegde “Ze hebben ogen maar ze zien niet ...”.

Hierna wordt het verhoor te 13 u. beëindigd. De zitting wordt 's namiddags te 15 u. voortgezet.

NAMIDDAGZITTING VAN 23 FEBRUARI 1888

Bij het hervatten van het getuigenverhoor deelt de voorzitter mede dat de beschuldigten aangaande de gebeurtenissen van 23.8.1887 mogen vertrekken. “De uitspraak van het vonnis in deze zaak, zoals ook der twee andere, zal donderdag uitgesproken worden”. Doch eerst moeten nog enkele getuigen uit die groep verhoord worden.

Karel De Wulf (stuurman, 28 jaar) heeft een kruiwagen tussen de benen van brigadier Vander Straeten geworpen. Hij ontkent dit en “stelt zich in hevige gramschap tegen den brigadier”. Blijkbaar werd er tijdens de middaguurtjes nogal wat gedronken in de Brugse kroegen, want beschuldigde Arthur Van Houcke (loods, 25 jaar) “biedt zich in staat van dronkenschap aan” en ook Frans De Craecke (visser, 27 jaar) “heeft een weinig meer gedronken dan hij noodig had”. Hierop acht de voorzitter het voor bekeken, en hij beëindigt het “onderzoek der zaak van den 23 augustus”, waarna onmiddellijk wordt overgegaan naar de tweede zaak, de gebeurtenissen van 24 augustus 1887. Het getuigenverhoor heeft uiteraard vooral betrekking op het optreden van de burgerwacht en de bloedige nasleep hiervan.

Hoofdpolitiecommissaris Tilkens herinnert eraan, dat op 24 augustus 1887, te 6 u. 's morgens, “men ging overgaan tot de lossing der Engelsche vischsloop “The Violet”, omringd door de “Express” en de “République”, en dat “in overweging hetgeen den vorigen dag gebeurd was” de burgerwacht was opgeroepen, meer bepaald drie compagnies infanteristen en de artillerie-afdeling, “aan de lossingskaai gezonden om de lossing te beschermen”. Hijzelf was “aan de mijn gebleven met de andere afdelingen der burgerwacht en der gendarmerie” omdat hij van mening was dat “daar de bijzonderste zaak zou plaats hebben indien er nieuwe wanorders uitbarstten”. Doch omstreeks 7 u. komt een agent hem waarschuwen “dat de burgerwacht de lossingskaai had laten overweldigen en dat de toestand erg werd”. Daarop begeeft hij zich ter plaatse, samen met de rijkswacht, die dadelijk overgaat tot het ontruimen van de kaai. Intussen springen een aantal vissers (een vijftigtal) aan boord van de “Express” en de “République” die de “Violet” omringen. Aan boord van de “Violet” zijn op dat moment drie of vier matrozen bezig met het opbergen van de vis in manden, om die vervolgens aan wal te brengen. De vissers die aan boord van beide schepen gesprongen waren, worden verzocht aan wal te komen. Zij antwoorden dat “zij seffens zouden gehoorzamen als men hun slechts de verzekering gaf dat de Engelsche vis niet zou verkocht worden”. Vervolgens tracht Tilkens gedurende ruim een uur de vissers ertoe te bewegen weer aan wal te komen, maar tevergeefs.

De voorzitter doet opmerken: "Het is bestatigd dat gij niet één middel van bevrediging verwaarloosd hebt vooraleer tot het uiterste over te gaan. De visschers erkennen het. Deze zijn aan land niet gekomen, zeggen zij, omdat zij meenden, eens op vasten grond zijnde, de burgerwacht hen zou overrompeld en in verzekerde bewaring genomen hebben".

Tilkens gaat verder aldus: "Intusschentijd was de bemanning der Engelsche boot in het binnenste van het schip gevlucht". Maar "versterkingen van nieuwe visschers ter hulp der eerste komende, de visschers weerspanning om de booten te verlaten, de "Violet" vlot gemaakt zijnde en reeds naar de bassin gedreven, vond ik mij verplicht in de keuze ofwel de Engelschen te laten verdrinken, ofwel de wettelijke opeischingen te doen".

En die "opeischingen" worden gedaan. Tilkens zegt aan burgerwacht-luitenant De Schepper, die de artillerie-afdeling onder zijn bevel heeft, dat zijn taak ten einde is, waarna hij achter de burgerwacht plaats neemt. De luitenant doet de wapens laden. Bij een eerste salvo wordt in de lucht geschoten. Daarop beginnen de vissers de "Vlaamse Leeuw" te zingen, en sommigen roepen "Gij durft niet schieten, lafaards!". Hierna volgt een tweede salvo, opnieuw in de lucht. Doch de vissers weten van geen wijken. En dan gebeurt het: het derde salvo is gericht, recht op de vissers die zich bevinden aan boord van de "Violet" en van de "Express". Er vallen twee doden en drie gekwetsten, die onmiddellijk aan land worden gebracht. En Tilkens voegt hieraan toe "t Is toen dat ik het leger heb laten roepen".

Advocaat Mr. De Poortere vraagt of de vissers gewapend waren. De voorzitter doet opmerken dat bij het onderzoek werd vastgesteld dat zij geen wapens hadden. De verdediging "houdt eraan dit vast te stellen onder 't oogpunt van de strengheid der beteugeling", en wenst voorts te vernemen of het al dan niet mogelijk was de burgerwacht aan boord te laten komen vooraleer de vissers hiertoe de kans kregen. De voorzitter wenst echter hierop niet in te gaan: "Bepalen wij ons tot de feiten en laten wij zekere waarderings daer". De verdediging repliceert: "Ik betwist de wettigheid niet van hetgeen gedaan is, maar ik kan de noodzakelijkheid niet aannemen".

Luitenant De Schepper bevestigt de getuigenis van commissaris Tilkens. Zijn afdeling heeft de vissers willen teruggedrijven, doch zij kwamen vooruit "tot op 't punt der bajonet, roepende: Steekt maar!".

Hierna volgt een aantal politieagenten die de naam vermelden van de vissers die zij aan boord herkend hebben. Bij de ondervraging der beschuldigten "verwekt de verklaring van Pylyser ontroering". Hij erkent "met veel rechtzinnigheid" dat hij en zijn gezellen "de vurige begeerte hadden zich tegen de lossing van den Engelschen visch te stellen". Hij ontkent dat zij de burgerwacht hebben beledigd of beschimpt. "Als zij in de lucht schoten, hebben wij geroepen: Leve de garde civiek! En toen ze op ons schoten, heb ik geroepen: Halt! jongens, er zijn doden! Genoeg! En wij hebben de booten verlaten.". Daarop zegt de voorzitter: "Gij zoudt beter gedaan hebben er niet op te gaan!".

De ondervraging van de 28 beschuldigten in deze zaak bewijst dat de meesten zich op "de plaats der botsing" bevonden, dat zij de bedoeling hadden het lossen van de "Violet" te verhinderen, dat zij zich niet aan gewelddaden hebben overgeleverd maar dat zij geweigerd hebben aan de bevelen der openbare macht te gehoorzamen, en dat verscheidene onder hen "lichtelijk" de vertegenwoordigers van de openbare macht beledigd hebben.

DE SLOTZITTING

De slotzitting die onmiddellijk hierop volgt, heeft betrekking op de derde zaak, namelijk "de feiten van oproer in de namiddag van den 24 augustus".

Na de bloedige incidenten van die voormiddag verkeerde Oostende als het ware in staat van beleg. Het leger was opgeroepen en nam de ordehandhaving op zich, samen met politie en rijkswacht (de burgerwacht was van het toneel verdwenen). De doortocht was in sommige straten verboden, evenals uiteraard iedere vorm van samenscholing.

Maar de rust keerde niet onmiddellijk terug. "Verscheidene personen trachtten het consigne te overweldigen, jouwden de gendarmerie en de patrouilles uit, deden tegenstand, enz.". Uit een verslag van de Hoofdwaterschout aan de Inspecteur-generaal van het Bestuur van het Zeewezen, opgesteld in de avond van 24 augustus, blijkt dat "grâce aux mesures énergiques qui ont été prises, le calme semble se rétablir", doch in de broeierige nacht van 24 op 25 augustus zijn er wel nog enkele opstootjes geweest. Een aantal rijkswachters komen voor de rechtbank over al deze feiten getuigen, waarover weinig of geen betwisting bestaat. Er zal in deze derde zaak dan ook slechts één vrijspraak volgen.

Tijdens de pleidooien die hierop volgen, "hebben de verdedigers hun best gedaan om de zaak onder alle oogpunten uit te leggen en te verschoonen". Het gekke van de zaak is het feit dat er gepleit werd nadat alle beschuldigten terug naar huis waren gezonden. Doch dat kwam in die tijd goed uit. Omdat dit justitieel "entre-nous" tussen magistraten en advocaten volledig verliep in de edele taal van Voltaire, ... ofschoon de substituut "de afwezigheid der betichten betreurde; anders had hij hun gezegd, in hun moedertaal, dat zij ongelijk hadden tot gewelddaden over te gaan". Anderzijds heeft het Openbaar Ministerie een rekwisitoor uitgesproken "dat door zijne gematigdheid veel indruk heeft gemaakt", althans volgens de verslaggever van "Burgerwelzijn".

HET VONNIS OP 24 FEBRUARI 1888

Die "gematigdheid" van het openbaar ministerie maakt blijkbaar weinig indruk op de rechters. In hun uitspraak in deze drie zaken zijn de straffen hard en onvoorwaardelijk. Er zijn weinig vrijspraken, en dan enkel in die gevallen waar de onschuld van de betichte al te duidelijk is. De gevangenisstraffen variëren van 4 maanden tot 8 dagen in de eerste zaak, van 15 tot 8 dagen in de tweede zaak, en van 1 maand tot 8 dagen in de derde zaak. Ook de geldboeten zijn niet van de poes (rekening houdend met de benarde financiële toestand van de meeste veroordeelden): van 100 F tot 10 F in de eerste zaak (met een aparte "uitschieter" van 200 F in het geval Dossaer), van 30 F tot 26 F in de tweede zaak, en van 50 F tot 26 F in de derde zaak, dit alles plus de gerechtskosten en het honorarium van de advocaat!

Zoals reeds aangestipt in de inleiding, moet heel deze rechtszaak (en dus ook het vonnis) gezien worden in het licht (?) van de tijdsgeest van het tijdperk waarin de gebeurtenissen hebben plaats gevonden. Doch in ieder geval, achteraf beschouwd (maar eigenlijk had men dat reeds destijds kunnen inzien) waren het niet die arme vissers die al deze heibel hebben veroorzaakt, maar zij waren wel het zwarte schaap en het kind van de rekening. Aldus heeft deze rechtszaak niets opgelost, maar de toestand enkel nog verslechterd, door zout op en in de diepe wonde te strooien die de Oostendse visserijgemeenschap het jaar voordien was toegebracht. Het cumulatief effect van doden, gewonden en gerechtelijke repressie heeft nog vele decennia nagewerkt en het is in Oostende de verhouding tussen overheid en bevolking zeker niet ten goede gekomen.

Van politieke zijde is men dat al vrij vlug beginnen beseffen. Een eerste stap in de goede richting was het openen van steunlijsten voor de slachtoffers en/of hun nabestaanden. Anderzijds is het ook zo, dat de toen nog zeer jonge socialistische partij in zekere zin gepoogd heeft om in dit troebel

water te gaan vissen: via een "strooibrief" (opgenomen in het gerechtelijk dossier) werd gewezen op de misbruiken van de reders tegenover de vissers. Het was duidelijk de bedoeling te Oostende een socialistische kern op te richten, en vervolgens een partij-afdeling. Doch de tijd was hiervoor nog niet rijp, en de "vissersopstand" was trouwens geen conflict tussen werkgevers en werknemers (onder de veroordeelden kwamen personen voor uit diverse rangen, standen en geledingen). De "sensibilisering" rond een en ander werd toen vooral in de hand gewerkt en gaande gehouden door het traditioneel "wapen" dat het volk toen hanteerde tegenover de gevestigde machten: het volkslied (vooral het straat- en marktlied) en de volksprenten, overigens volkomen voor de hand liggend in een tijd van "ongetletterden". Alzo hoort deze episode niet alleen thuis in de lokale geschiedschrijving maar in niet geringe mate ook in het domein van de maritieme volkskunde.

NABESCHOUWINGEN

Intussen hebben zowel ordehandhaving als justitie in ons land een hele evolutie ondergaan, zij het dan nogal langzaam. Het laatste moordend salvo op betogers (Zwartberg) dateert immers van 1966, en de eerste cursussen en training in conflictbeheersing zijn opgedoken in de jaren 1980. En indien er nu nog geschoten wordt in de haven van Oostende, dan gebeurt dit enkel tijdens "Oostende voor Anker" ... en de ironie van het lot wil dat deze schietpartij wordt georganiseerd (allicht onbewust) op nagenoeg dezelfde locatie waar in 1887 de fatale schoten gevallen zijn. In ieder geval is er nu een zeer degelijke politieopleiding, en dit (na de zaak Dutroux) binnen een eenheidsstructuur. De versnippering qua korpsen, instanties, aanpak, bevoegdheden, gezagsstructuur en opleiding lag trouwens mede aan de basis van het drama van 1887, ... zoals - meer dan een eeuw later - ook in de zaak Dutroux (1996). En wat betreft de magistratuur en de advocatuur gelden niet langer de karikaturen van Honoré Daumier (1808-1879). In dat verband kan misschien verwezen worden naar de afscheidshomilie bij het dramatisch overlijden (op 19 mei 2005) van de zeer bekende advocaat Hein Diependaele: "Hein werd gedood terwijl hij droomde van een idyllische wereld waarin rechtbanken een ding uit het verleden waren. Liever herdenken wij zijn enorme inzet voor de kleinsten en de zwaksten van de maatschappij, de mensen zonder stem en zonder rechten". Die "mensen zonder stem en zonder rechten" dat waren in de 19^e eeuw o.a. onze vissers, en de verdedigers die toen voor hen opkwamen, waren liedjeszangers, kunstenaars, aalmoezeniers, e.d. Kortom: sociaal bewogen mensen die oog hadden voor de noden van hun medemens.

En wat gebeurde er op politiek en structureel vlak? Bij koninklijk besluit van 17 januari 1888 (dus reeds vrij kort na de feiten) werd een officiële onderzoekscommissie opgericht. De Minister van Buitenlandse Zaken de Chimay rechtvaardigde dit in de Kamer als volgt: "Cette commission pouvant recueillir tous les renseignements de nature à nous éclairer, nous donnera une base certaine pour entamer, si cela est nécessaire, de nouvelles négociations et nous guidera en tous cas dans les résolutions que nous aurons à prendre en faveur de la pêche et des pêcheurs d'Ostende ». Deze Commissie vergaderde zesmaal in openbare zitting (driemaal in Oostende en éénmaal in Blankenberge, Heist en De Panne) en tijdens deze vergaderingen werden op grond van een vragenlijst de klachten van vissers en reders aanhoord en werd de gegrondheid ervan besproken. Als gevolg hiervan werden zowel wijzigingen aan de Conventie van Den Haag als beschikkingen op nationaal vlak vooropgesteld. Doch het visserijbeheer als dusdanig kwam in het onderzoek niet uitdrukkelijk ter sprake, tenzij wat betreft de visserij in de Belgische territoriale wateren (analoog met de reeds bestaande Franse reglementering terzake). Een belangrijke (eerste) stap inzake visserijbeheer was in elk geval het uitvaardigen van de wet van 19 augustus 1891 betreffende de zeevisserij in de territoriale wateren.. Alzo was het offer van de vissers in 1887 blijkbaar toch niet te vergeefs geweest. Jammer genoeg moest dit op die manier van de grond komen ...

De bestudering van de geschiedenis kan men zien als een spiegel voor het heden. Daarom moet men de geschiedenis toegankelijk maken met het oog op het beantwoorden van de vragen van onze eigen tijd. Wellicht is deze studie hiertoe een bijdrage ...

BIBLIOGRAFIE

Archief Rechtbank van eerste aanleg te Brugge, in: Rijksarchief Brugge, bundel 1888/2409 "Burgerwelzijn", editie zaterdag 25 februari 1888 - Archief Stadsbibliotheek Brugge.

Archief van het Bestuur van het Zeewezen, in: Algemeen Rijksarchief, Brussel.

DEZUTTERE, Ch. – Enquête sur la pêche maritime en Belgique – Office de Publicité, Brussel, 1909.

HOVART, P. – 150 jaar zeevisserijbeheer 1830-1980 - C.L.O., Gent, 1993.

JANSOONE, R. – Sociological research in fishing communities - ABOS-syllabus, Oostende/Brussel, 1985.

JANSOONE, R. – Het laatste bolwerk van de jager. Beknopte geschiedenis van de Vlaamse zeevisserij - Ministerie van Landbouw, Brussel, 1994.

Kamer van Volksvertegenwoordigers – Procès-verbaux des séances publiques et Rapport de la commission d'enquête sur la situation de la pêche nationale dans la Mer du Nord, Brussel, 1888.

KLAUSING, J. - De bloedige vissersopstand te Oostende, 100 jaar geleden, in weekblad De Zeewacht, 21.8.1987, 28.8.1987, 4.9.1987, 11.9.1987.

KLAUSING, J. – Ach, gij rijke lieden met al uw geld! – Vlaamse vissersliederen met sociale inslag (1830-1930) – Gemeentebestuur Koksijde, 2002.

KLAUSING, J. & JANSOONE, R. – Op de vismarkt ben ik geboren! – Zeevisserij en maritieme volkskunde - Jaarboek B.W.V., Brugge, 2004.

LECOINTE, A. – La pêche à la vapeur en Angleterre et la pêche à Ostende – Editions Daveluy, Oostende, 1884.

MAERVOET, W. – De politieke evolutie in het arrondissement Oostende 1830-1914: Licentiaatsverhandeling R.U.G., Gent, 1965.

MEEUS, S. – 1885-1918: Het socialisme zet voet aan wal in: Recht door Zee, SP-federatie Oostende-Veurne-Diksmuide, 1990.

POPPE, M. – Van mannen en de zee, een eeuw Vlaamse zeevisserij 1875-1975, Het Visserijblad, Oostende, 1977.

SCHOLL, S. - De geschiedenis van de arbeidersbeweging in West-Vlaanderen -s.v. Arbeiderspers, Brussel, 1953.

VILAIN, O. – Vissersopstand van 1887 doet denken aan huidige pesterijen, in: De Zeewacht, Oostende, 21.11.1997

VROOME, E. – De evolutie van de Oostendse vissershaven, een duizendjarige reuzenstrijd, in: weekblad Nieuwsblad van de Kust, Oostende, 1957.